

מוטי קפלן

מוטי קפלן מתכננים בע"מ; צוות
התוכנית האסטרטגית ליער

מרק שטיינגאוז

מוטי קפלן מתכננים בע"מ; צוות
התוכנית האסטרטגית ליער

נעה טל

מנהלת אגף התכנון, הקרן הקימת
לישראל; צוות התוכנית האסטרטגית
ליער

ציטוט מומלץ

קפלן מ, שטיינגאוז מ וטל נ. 2023.
התוכנית האסטרטגית ליער: מתווה
עקרוני לעתיד היער בישראל.
אקולוגיה וסביבה 14(3).



רקפות ביער בן-שמן. "התוכנית האסטרטגית מציגה את תפקוד היערות כמכלול: מערכת אקולוגית עשירה ומתפקדת, המספקת שירותי פנאי ונופש, רוחה, בריאות וחינוך לערכי ידיעת הארץ, טבע ומורשת" | צילום: יהודית גרעין-כל, פיקיוויקי, [CC BY 2.5 Deed](#)

התוכנית האסטרטגית ליער: מתווה עקרוני לעתיד היער בישראל

31 באוקטובר, 2023

גיליון סתיו 2023 / כרך 14(3)

[בקצרה](#)

"יערות הם בין המערכות האקולוגיות היבשתיות ביותר בעולם, וקיומם חיוני לחיים על פני כדור הארץ."

— ^[2]Global forest goals and targets of the UN strategic plan for forests 2030

ליער בישראל שני תפקידים מרכזיים: היותו מערכת אקולוגית עשירה, המהווה חלק משמעותי ומרכזי במערך השטחים הפתוחים וברצף השטחים הפתוחים בישראל, והיותו שטח פתוח לרווחת הציבור לפנאי ולנופש. הגידול הצפוי באוכלוסייה כרוך בפיתוח עירוני נרחב ובפיתוח תשתיות מאוץ. בעקבות זאת, יגדל הלחץ על השטחים הפתוחים, ובכללם היערות, כשטחים לילוי, לפנאי ולנופש מצד אחד וכשטחים להרחבת הבינוי מצד שני. אי לכך, נדרשת היערכות מושכלת לאספקת שירותי פנאי ונופש לאוכלוסייה, תוך הבטחת כלל שירותי המערכת האקולוגית היערנית.

[התוכנית האסטרטגית של האו"ם ליער לשנת 2030](#) מכירה בחשיבותם הקריטית של היערות לחיים על פני כדור הארץ ^[2]. התוכנית חותרת למצב את חשיבות היער, ומציבה מטרות רחבה של יעדים למימוש נושא זה. בהמשך לתוכנית ולאמנות בין-לאומיות בתחום היער שמדינת ישראל חתומה עליהן (כדוגמת אמנה בדבר המלחמה במדבור, אמנת המסגרת של האו"ם בדבר שינוי האקלים [UNCCD, United Nations Framework Convention on Climate Change], הצהרת גלזגו ועוד) מקדמת קק"ל את התוכנית האסטרטגית ליער, וזאת בהתאם ליעדים שנכללו בהצהרת האו"ם:

יעד ראשון: הפסקת אובדן כיסוי היער ברחבי העולם באמצעות ניהול בר-קיימא של היער, כולל הגנה, שיקום, ייעור

ויעור מחדש, והגברת המאמצים למניעת התדרדרות יערות, תוך תרומה למאמץ העולמי להתמודדות עם שינוי האקלים. היעד מפורט למספר מטרות, והראשונה שבהן היא הגדלת שטחי היערות ב-3%. התוכנית מציבה יעדים להרחבת שטחי היער בישראל, תוך קידום ניהול בר-קיימא של היער וביצוע הפעולות הנדרשות לכך, בהתאם לתהליך תכנון ארוך-טווח הכולל תוכניות אב, תכנון סטטוטורי ותוכניות ממשק יערני אקולוגי ארוך-טווח.

יעד שני: שיפור היתרונות הכלכליים, החברתיים והסביבתיים מבוססי היער, גם דרך שיפור פרנסתם של אנשי התלויים ביער. התוכנית מציבה מנגנונים לבחינת אפשרויות לקידום מיזמים כלכליים ביער, לרבות חקלאות ותיירות, ומעגנת את סיווג היערות לאזורים המיועדים לציבור ולקליטת הקהל ולאזורים המיועדים לשמירה על ערכי הטבע ועל רצף שטחים פתוחים.



יער אלונה. כגוף המנהל את השטח מוטלת על קק"ל האחריות להטמיע את ערכי התוכנית ולוודא כי ליער בישראל יש עתיד לטובת האדם והסביבה כאחד | צילום: בלה נודלמן, ארכיון קק"ל

יעד שלישי: הגדלת שטחי היערות המוגנים וכן אזורי יער אחרים בניהול בר-קיימא, כמו גם הגדלת שיעור מוצרי היער מיערות בני-קיימא. התוכנית האסטרטגית ממליצה על מספר מהלכים להגברת ההגנה על שטחי היער, ובראשם – קידום חוק היער. כמו כן, התוכנית ממליצה על הרחבת שטחי היער על פי קריטריונים ברורים ומתוך ראייה רחבה ורב-מערכתית. התוכנית מדגישה את הצורך במתן קול ליער במוסדות התכנון ובהגברת המודעות ליער כנכס ציבורי.

יעד רביעי: גיוס משאבים כספיים והגדלת משאבים קיימים, מכל המקורות, ליישום ניהול בר-קיימא של היער ולחיזוק שיתוף הפעולה והשותפויות המדעיים והטכניים. התוכנית שמה דגש על תחום גיוס הכספים, על התרמה למען שטחי היער ועל הפעילות היערינית הנדרשת לשמירת הערכים האקולוגיים ולאספקת שטחי פנאי ונופש. נוסף על כך, התוכנית ממליצה להגביר את מעורבותה של קק"ל בפעילות מדעית לטובת היער, להגביר את המאמץ המחקרי ולהקצות משאבים לטובת תחום זה.

יעד חמישי: קידום מסגרות ממשל ליישום ניהול בר-קיימא של היער, לרבות באמצעות מסמך היערות של האו"ם, והגברת תרומת היערות ליעדי פיתוח בר-קיימא של האו"ם (אג'נדה 2030). התוכנית האסטרטגית, המחזקת את חשיבות היער באשר הוא יער, תהווה נדבך מרכזי בכל החלטה להגדרת יחסי הגומלין בין השטח המבונה לשטח הפתוח. התוכנית ממליצה על קידום חוק היער בהתאם להמלצות מבקר המדינה משנת 2014^[1]. מטרות החוק שהוגדרו במסגרת התוכנית יכללו, בין היתר, את הגדרת הסמכויות הנדרשת לטובת השמירה על שטחי היער של ישראל.

יעד שישי: שיפור שיתוף הפעולה, התיאום, הקוהרנטיות והסינרגיה בנושאים הקשורים ליערות בכל הרמות, לרבות בתוך מערכות האו"ם ובארגונים שחברים בהתארגנות 'שיתוף הפעולה של יערות' (CPF), כמו גם בין המגזרים ובעלי העניין הרלוונטיים. התוכנית ממליצה על הקמתם של פורומים שונים ומנגנונים לשיתופי פעולה בין משרדי ממשלה, מוסדות ציבור, ארגונים לשמירת הסביבה וגורמים פרטיים בארץ ובחו"ל. התוכנית תשתלב במערך התכנון הארצי ותהווה בסיס לכל החלטה הנוגעת לשטחי היער הקיימים והעתידיים של ישראל.



בעונים ביער בשרון שגדלים בו בעיקר עצי איקליפטוס / צילום: יהל פורת

כדי לאפשר קליטת קהל ולענות על הביקוש הקיים הגבוה והעתידי הגובר לשטחי פנאי ונופש תוך שמירה על ערכיו האקולוגיים של היער, מוצעים בתוכנית מספר קווי פעולה. הם נחלקים לשני מישורים השזורים אחד בשני – פיזי וארגוני-מנהלי.

במישור הפיזי: הגדלת קיבולת שטחי יער קיימים לקליטת קהל, תוך חלוקת היער לרמות פיתוח והתערבות; שימוש בסיווג היער לקביעת תפקוד היערות לרבות חלוקה לרמות התערבות; תוספת שטחי יער – על תצורותיו השונות; פיתוח אמצעי מישוריות ממרכזי הערים אל היער (כדוגמת [קידום תחבורה ציבורית ליערות](#)).

במישור הארגוני-מנהלי: ארגון וניהול של מערך המבקרים ביער ובניית מערך ארגוני ייעודי מותאם; התאמת אתרי קליטת קהל לסיווג היער; הקצאת משאבים מותאמת לאתרים קולטי קהל; הידוק שיתופי פעולה לקידום קליטת הקהל ביער עם קשת רחבה של גורמים: משרדי ממשלה, הציבור, רשויות מוניציפליות ועוד; העצמת מקומם של התושבים בשמירה על היער תוך יצירת מסגרות פעילות לשיתופי פעולה.

לסיכום, התוכנית האסטרטגית מציגה את תפקוד היערות כמכלול: מערכת אקולוגית עשירה ומתפקדת, המספקת שירותי פנאי ונופש, רוחה, בריאות וחינוך לערכי ידיעת הארץ, טבע ומורשת. היער תורם לאיכות החיים בישראל ולהעצמת החוסן הציבורי. התוכנית האסטרטגית מציגה מצע סדור להיערכות היער בישראל בראי העתיד לנוכח מגמות ותובנות שנרכשו לאורך השנים, תחזית גידול אוכלוסיית הארץ והצטופפותה, ותרשישים אפשריים לשינוי דפוסי פנאי ונופש, אורחות החיים ועוד. תוכנית זו היא תוכנית פעולה, ששמה את היער "על המפה". כגוף המנהל את השטח עלינו האחריות להטמיע את ערכי התוכנית ולוודא כי ליער בישראל יש עתיד לטובת כולם – האדם והסביבה כאחד.

מקורות

1. מבקר המדינה. 2014. [סדרי הטיפול ביער בישראל – ממצאי מעקב](#). בתוך: דו"ח שנתי 164 לשנת 2013 ולחשבונות שנת הכספים 2012.
2. United Nations Department of Economic and Social Affairs. 2019. [Global forest goals and targets of the UN Strategic Plan for Forests 2030](#). New York: United Nations.

